वादळाचा काळा दिवस

कँडिस रॅन्सम

चित्र: लॉरी हार्डन

मराठी: अश्विनी बर्वे

वादळाचा काळा दिवस

कँडिस रॅन्सम

चित्र: लॉरी हार्डन

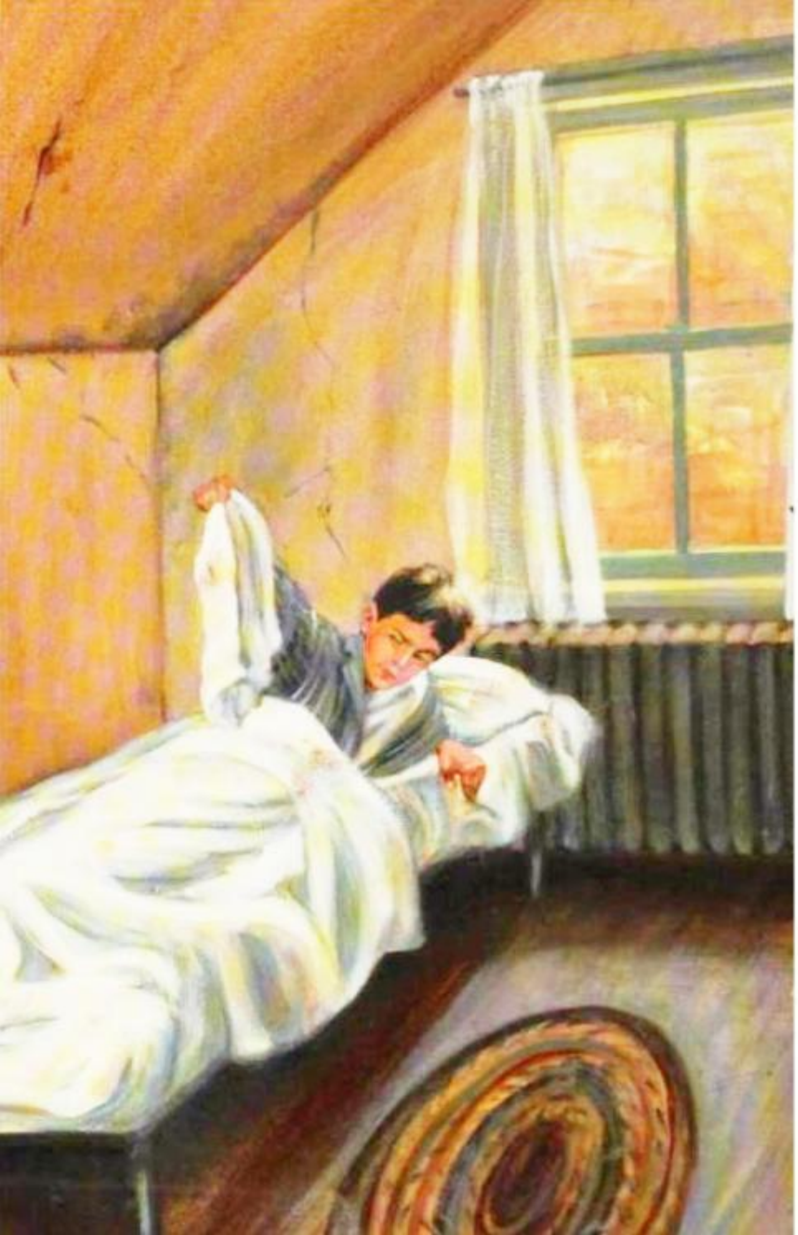
मराठी: अश्विनी बर्वे

लेखकाची नोंद

दक्षिणेकडील मैदानी प्रदेशांना अमेरिकेचे धान्याचे कोठार म्हणून ओळखले जाते. सपाट जमीन आणि विरळ झाडे यांमुळे हा प्रदेश हजारो एकर गहू आणि मक्यासारखी इतर धान्ये पिकवण्यासाठी आदर्श ठरतो. पूर्वी, शेतकरी जमीन नांगरण्यासाठी आणि पिकांची कापणी करण्यासाठी घोड्यांचा वापर करत असत. १९२० च्या दशकात, ट्रॅक्टरने घोड्यांची जागा घेतली. नांगरांनी गवताळ प्रदेशातील गवत आणि इतर वनस्पती कापल्या, ज्या नेहमीच मैदानी प्रदेशात उगवत असत आणि मातीला एकत्र धरून ठेवत असत. लवकरच, १० कोटी एकर गवताळ प्रदेश शेतीयोग्य जमीन बनला.

१९३१ मध्ये, दक्षिणी मैदानी प्रदेशात दुष्काळ पडला. पश्चिम कॅन्सस आणि टेक्सास व ओक्लाहोमाच्या काही भागांमध्ये कित्येक महिने पाऊस पडला नाही. शेतातील पिके सुकून गेली. सुक्या शेतांवरून जोरदार वारे वाहू लागल्याने धूळ उडाली. स्थानिक गवताने मातीला जागेवर धरून ठेवले होते, हे कोणाच्याही लक्षात आले नाही. धुळीच्या वादळांनी टनभर बारीक धूळ आकाशात उडवली. १९३५ च्या वसंत ऋतूत, या 'काळ्या हिमवादळांनी' जवळपास दोन आठवडे शेतजमिनी उद्ध्वस्त केल्या.

दहा वर्षांचा ऑरी जेन्किन्स आणि त्याची सावत्र बहीण मिल्ड्रेड ही खरी पात्रे नाहीत, पण 'ब्लॅक संडे'मधून वाचलेल्या मुलांपैकी ते असू शकले असते. १९३० च्या दशकापर्यंत चाललेल्या दीर्घ दुष्काळाच्या वर्षांतील ते सर्वात भीषण वादळ होते

रविवार, १४ एप्रिल, १९३५

नैऋत्य कॅन्सस

सकाळी ८:०० वाजता

ओरी जेन्किन्सने त्याच्या चेहऱ्यावरून कापड काढले.

त्याने आपल्या ब्लँकेटवरची धूळ झटकली.

वाळूच्या फरशीवर काळे कण पसरले होते.

खिडकीच्या फटींमध्ये चिंध्या कोंबल्या होत्या .

पण तरीही धूळ आत येतच राहिली.

एक १० वर्षांचा मुलगा श्वासाबरोबर धूळ आत घेत आहे.

धूळ आत जाऊ नये म्हणून त्याच्या चेहऱ्यावर,

डोक्यावर ओला कपडा ठेवून झोपायचा.

ओरीने कपडे घातले आणि तो त्याच्या खोलीतून बाहेर पडला.

हॉलच्या धुळीवरील बुटांच्या ठशांवरून त्याला कळले की

त्याचे सावत्र वडील आधीच बाहेर गेले होते.

ओरीचे वडील बऱ्याच वर्षांपूर्वी वारले.

गेल्या ख्रिसमसला ऑरीच्या आईचा

डॅन पॅटरसन यांच्याशी विवाह झाला होता.

नंतर तो मिस्टर पॅटरसन यांच्या शेतावर राहायला आला.

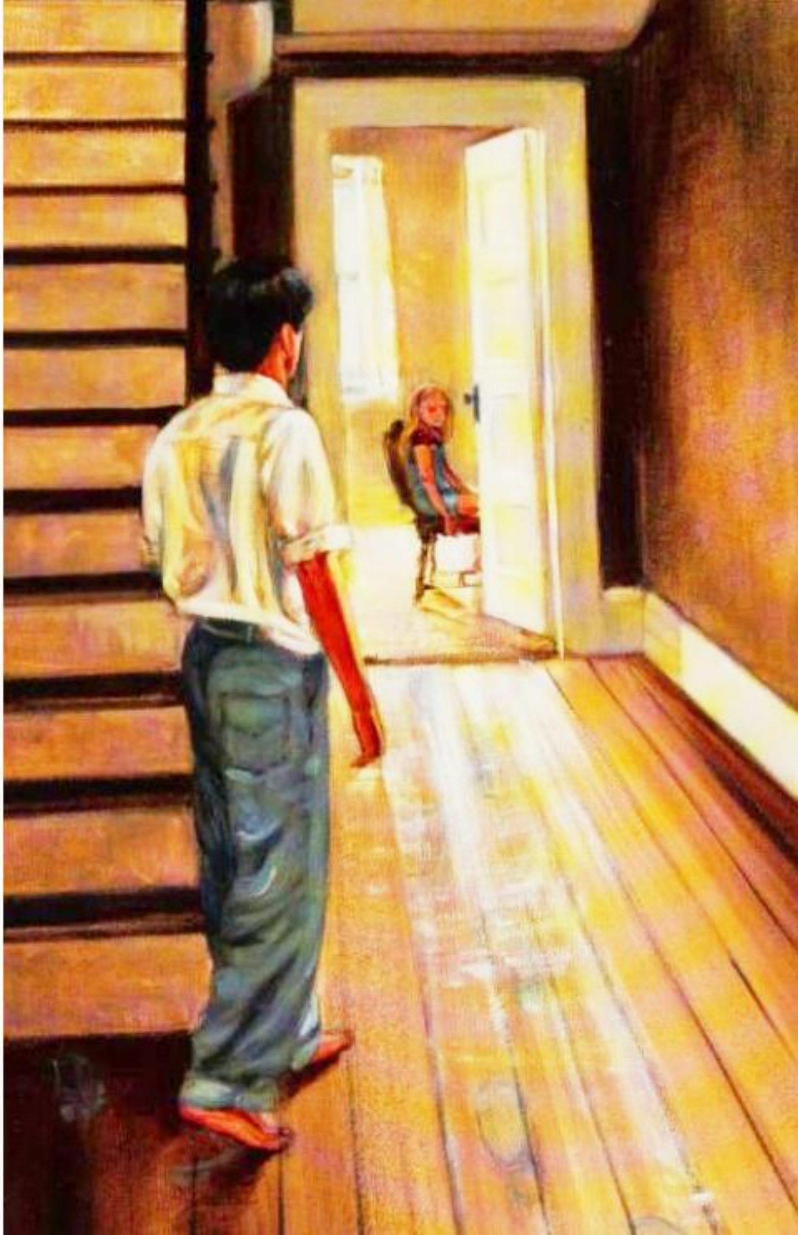
ऑरीला त्याचे सावत्र वडील आवडत असत. .

पण त्याला वाटले की त्याच्याकडे

सावत्र बहिणीऐवजी त्याला सावत्र भाऊ असता तर बरे झाले असते..

सात वर्षांच्या मुली फारशा मजेदार नसतात .

स्वयंपाकघरात जाताना ओरीने विचार केला.

मिल्ड्रेड नाश्ता करत होती .

ती टेबलावरच्या धुळीत नक्षी काढत होती.

"शुभ सकाळ, ओरी," ती म्हणाली.

आज आपण काय करणार आहोत?

“मला माहीत नाही,” तो म्हणाला.

धुळीच्या वादळांमुळे, आज त्यांना कदाचित

घरातच थांबावे लागेल.

ऑरीच्या आईने एक वाटीभर मक्याची लापशी बनवली.

ते दररोज नाश्त्याला मक्याची लापशी खात असे.

त्यांनी रात्रीच्या जेवणात कॉर्नब्रेड आणि बीन्स खाल्ले .

आणि रात्रीच्या जेवणात ते दुधात भिजवलेली

मक्याची भाकरी खात असत.

ओरीला कॉर्नब्रेड खाण्याचा कंटाळा आला होता.

पण तो काळ खूप कठीण होता.

काही कुटुंबांकडे खायला मकासुद्धा नव्हता.

पुन्हा रात्रभर वारा वाहत राहिला .

तिच्या आईने उसासा टाकला.

ऑरीला त्याची आई थकलेली आढळली.

वाराही त्याला जागे ठेवू शकला नाही.

पण ऑरीने ते दातांमध्ये पकडले होते.

साचलेल्या धुळीचा त्याला तिरस्कार वाटत होता.

धूळ हेच त्यांचे अन्न आणि पेय आहे.

ती पाण्यात शिरेल.

धूळ, खुर्च्या आणि टेबलेसुद्धा खाऊन टाकेल.

ती फरशीवर साचून राहील.

जेवण झाल्यावर ओरीने एक फडके घेतले आणि

दरवाजावरची धूळ काढली.

मिल्ड्रेडने कपाटावरील धूळ झटकली.

त्यानंतर ओरीने सगळ्या खिडक्या पुसल्या.

तेजस्वी, निळे आकाश

बाहेर सूर्यप्रकाश होता

तो एक उत्तम दिवस होता!

कित्येक आठवडे, धुळीच्या ढगामागे

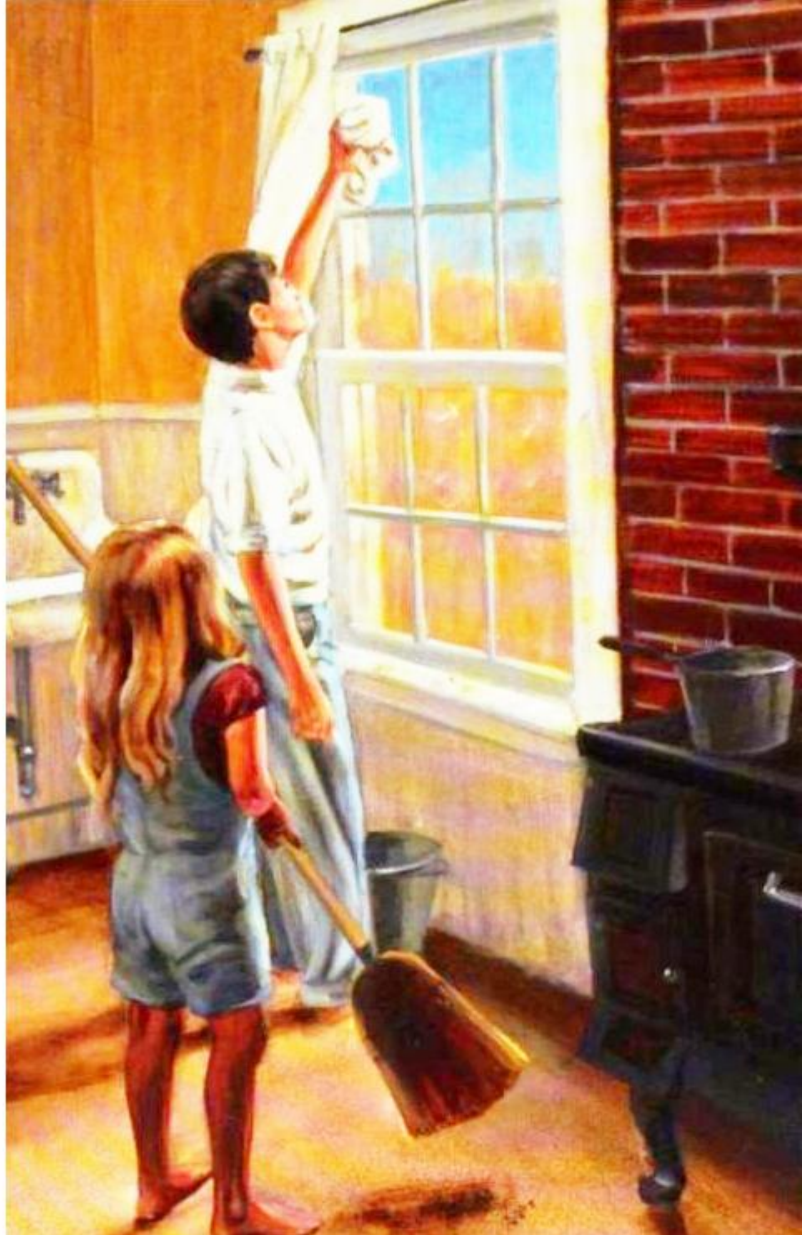
सूर्य लपला होता.

आपण सहलीला जाऊया का?

ओरीने विचारले.

जर गाडी सुरू झाली, तर आपण जाऊ शकतो .

त्याची आई म्हणाली.

ओरी बाहेर आला.

त्याचे सावत्र वडील बाहेर होते.

ते त्यांची गाडी दुरुस्त करत होते.

"ती सुरू होईल का?" ओरीने विचारले.

डॅन पॅटरसनने डोके हलवले.

स्थिर विद्युतमुळे स्टार्टर

"ते जवळजवळ उद्ध्वस्त झालं आहे

पकतचटवल," तो म्हणाला.

धुळीच्या वादळांदरम्यान,

धुळीचे कण एकमेकांवर घासले गेले.

त्यामुळे स्थिर विद्युत निर्माण केली.

विद्युत प्रभारित हवेपासून

शेतात मक्याची कणसे जळत असत.

यामुळे गाडीच्या इंजिनचेही नुकसान झाले.

त्याच्या सावत्र वडिलांनी आपला पान्हा खाली ठेवला.

"मी आज जाऊ शकणार नाही," ते म्हणाले.

ओरी निराश झाला होता.

त्याने त्याच्या आईला सांगितले

पडदे आणि कार्पेट बाहेर काढले जात

असल्याचे पाहिले.

ऑरी, ये आणि आपण गालिचे झटकूया!

आई म्हणाली.

मिल्ड्रेड ते का करू शकत नाही ?

कारण ती फक्त सात वर्षांची आहे .

ओरीचे सावत्र वडील म्हणाले.

आणि तिला धुळीमुळे होणारा न्यूमोनिया झाला आहे.

गेल्या वसंत ऋतूत मिल्ड्रेड आजारी होती.

तो त्याच्या फुफ्फुसांमधून धूळ बाहेर टाकतो.

तिला ते खोकून बाहेर काढता आले नाही.

मग त्यांना मिल्ड्रेडला

५० मैल दूर असलेल्या डॉक्टरकडे न्यावे लागले .

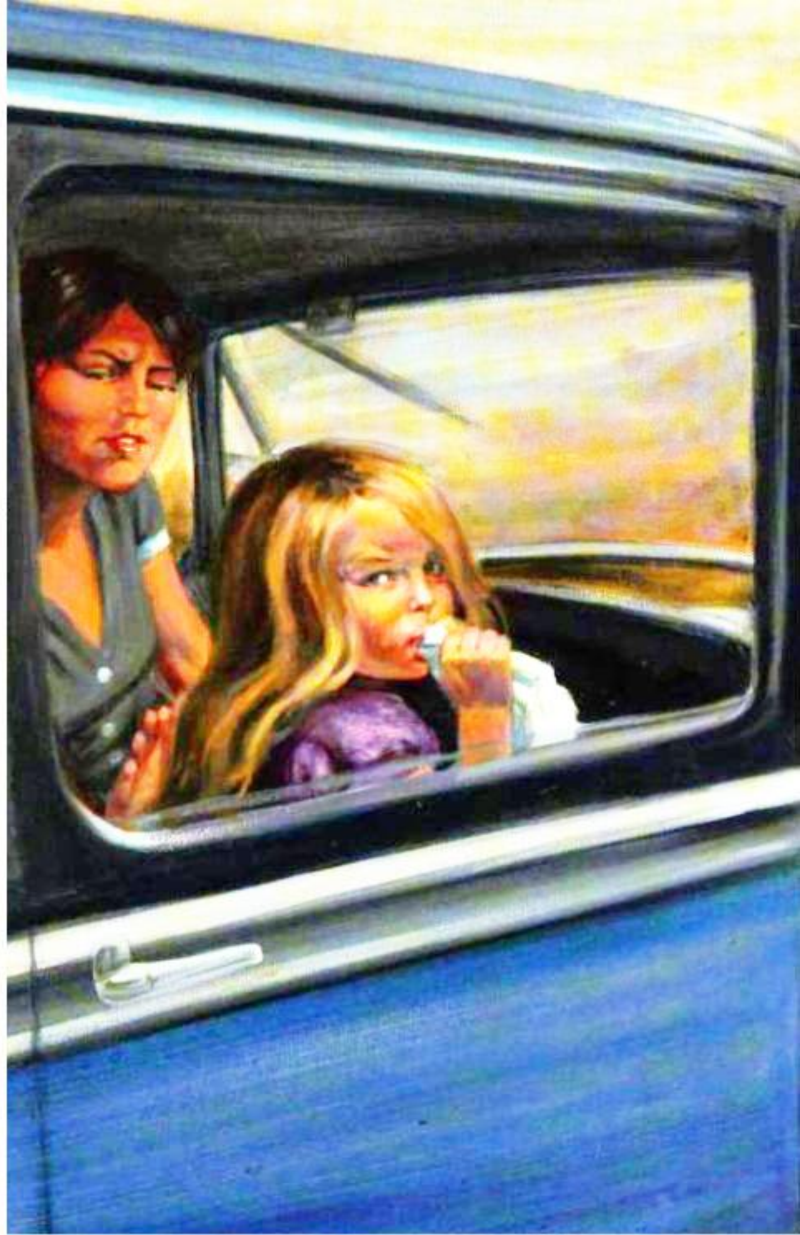
तू आता १० वर्षांचा झाला आहेस."

त्याचे सावत्र वडील म्हणाले.

तू अधिक जबाबदारी घेतली पाहिजे.

खूप काम केल्यामुळे ओरी थकला होता.

तो सर्वात मोठा असूनही.

कामानंतर ओरीला रजा मिळाली.

चला, आपण शेतात काहीतरी शोधायला जाऊया.

तो मिल्ड्रेडला म्हणाला.

ऑरीच्या आईने त्यांना नॅपकिनमध्ये गुंडाळून .

कॉर्न ब्रेड दिला.

"जास्त लांब जाऊ नकोस," आई म्हणाली.

ऑरीचा कुत्रा, आर्ची, सुद्धा त्यांच्यासोबत गेला होता.

ते ओसाड शेतांमधून गेले,

तिथे मक्याची काही विखुरलेली कणसे होती.

वरून माती उडून गेल्यामुळे ,

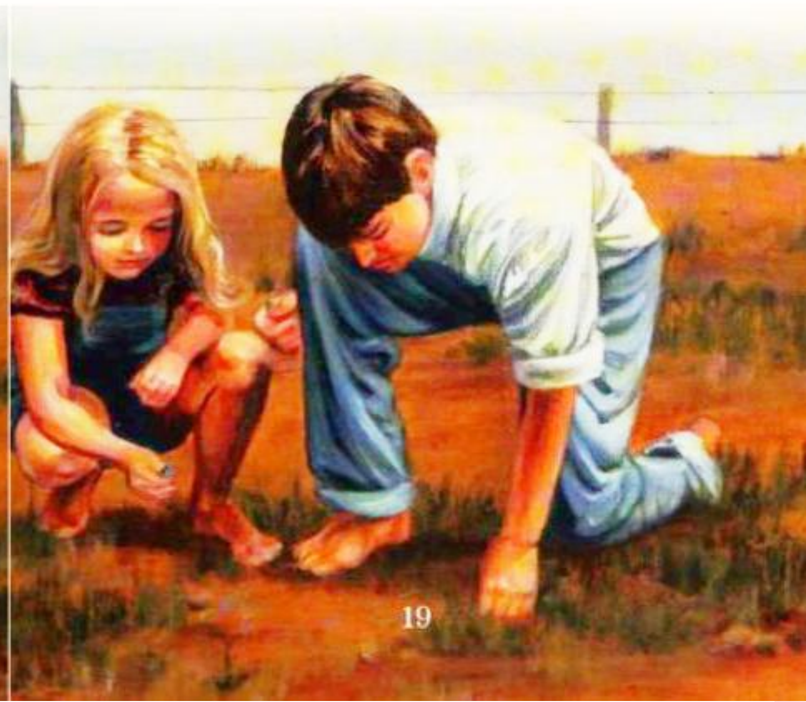
जमीन विटांसारखी कठीण झाली होती

तिथे काहीही कसे वाढू शकेल ?

जेव्हा ते काहीतरी शोधत होते,

तर सूर्य वरून तेजस्वीपणे चमकत होता.

काही वेळाने,

“मी थकले आहे आपण घरी जाऊ शकतो का?”

"अजून नाही," ओरी म्हणाला.

ती इतकी बाळबोध का वागते?

मला माझ्या सावत्र बहिणीसोबत का राहावे लागते?”

सावत्र भावाला इतक्या लवकर

घरी परत जायचं नव्हतं.

ते शेतापासून दूर निघून गेले.

एकदा ओरी थांबला.

"ते बघ!" तो म्हणाला.

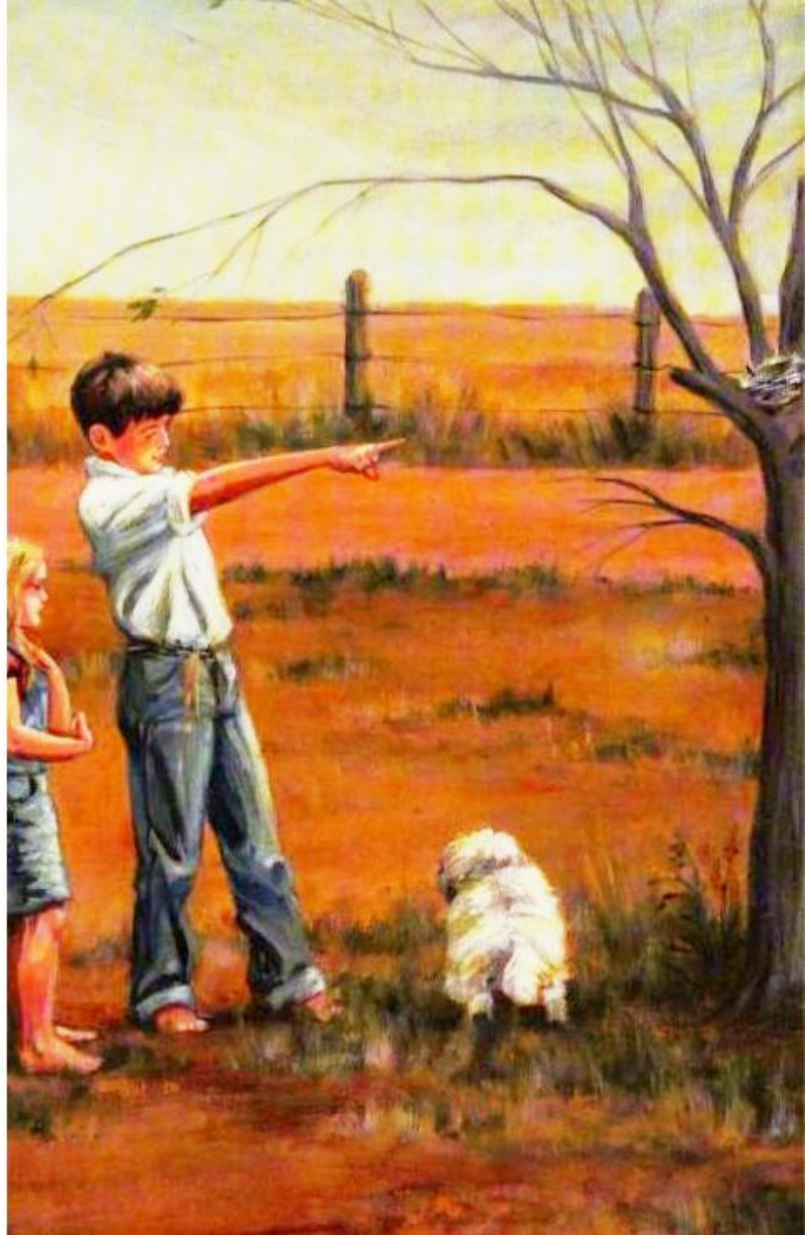
झाडाला काटेरी तार लटकत होती.

त्या तारेतून काळी पिसे बाहेर येत होती.

"त्या कावळ्याच्या घरट्याकडे बघ," ओरी म्हणाला.

कावळ्यांनाही त्रास होत आहे.

तो ही धुळीशी सामना करत होता.

मग त्यांनी मक्याची भाकरी खाल्ली.

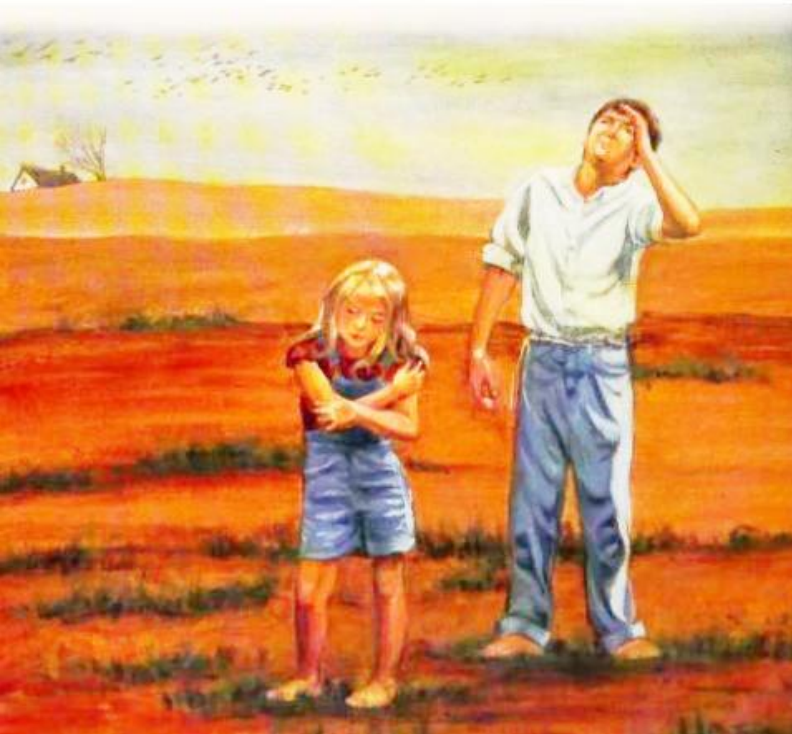
आणि थोडा वेळ विश्रांती घेतली.

"मला थंडी वाजतेय," मिल्ड्रेड म्हणाली.

आपण आता घरी जाऊ शकतो का?"

ओरीलाही थंडी वाजत होती.

तापमान झपाट्याने कमी होत होते.

अचानक, हजारो किलबिलाट करणारे पक्षी

आकाशात उंच उडताना दिसले.

आर्ची भुंकला.

पक्षी का उडत होते?

ओरीला आश्चर्य वाटले.

तेव्हा त्याला कारण समजले.

४:०० वाजता

पश्चिमेकडील आकाशात

एक काळा ढग दाटून आला होता.

ऑरीने यापूर्वी 'धुळीचे ढग' पाहिले होते .

पण तो खूपच भयानक दिसत होता.

हे यापूर्वी कधीही पाहिले नाही.

काळोखाची भिंत

त्यांच्या दिशेने धावत येत होती.

त्याने पृथ्वी गिळली.

ऑरीने मिल्ड्रेडचा हात धरला.

"पळा!" तो ओरडला.

सर्वात जवळचे घर खूप दूर होते.

ते कुठे जाऊ शकतील?

ते घरापासून इतके दूर नसते तर!

आकाश रात्रीसारखे काळे झाले.

धुळीचे कण त्यांच्या पायांना

आणि चेहऱ्यांना टोचू लागले.

वाऱ्याने त्याचे कपडे फाडले.

धुळीच्या वादळाने त्यांना आंधळे केले.

ऑरीने आपला रुमाल मिल्ड्रेडला दिला.

"तुझं तोंड झाक," ओरी ओरडला.

ती पुन्हा आजारी पडली तर काय?

मग ती ओरीची चूक असेल.

त्याला कुंपणाजवळ एक खड्डा दिसला.

ऑरी खड्ड्यात उडी मारली .

त्याने मिल्ड्रेडला स्वतःच्या मागे ओढले.

आर्चीसुद्धा खड्ड्यात उतरला.

कुंपणाच्या तारांमध्ये स्थिर विद्युत नाचत होती.

भयभीत झालेल्या ऑरीने मिल्ड्रेडला फोन केला.

आणि आर्चीला आपल्या शरीराने झाकले.

धुळीमुळे त्याच्या नाकाला

मिरचीच्या पूडसारखी आग होत होती.

त्यांच्या भोवती वारा घोंगावत होता.

मिल्ड्रेड रडू लागली.

ओरीला भीती होती की

ते मातीत गाडले जाऊ नयेत म्हणून.

तो म्हणाला, "इथेच थांबा."

मान खाली ठेवा.

मग तो खंदकाच्या कडेने सरपटला.

त्याचा निवारा म्हणून वापर करा

मला काहीतरी करायची गरज होती.

वाऱ्याने सर्व गोष्टी उडवून नेल्या.

फळ्या, बादल्या, आणि बँजोसुद्धा.

ते खड्ड्यात अडकले.

ओरीची बोटे कशातरी गुळगुळीत वस्तूला घासली.

तो पुठ्ठ्याचा एक तुकडा होता!

ओरी त्याला थांबवण्यासाठी धडपडत होता.

पण वाऱ्याने ते फाडून

टाकण्याचा निश्चयच केला होता.

तेव्हा ओरी गोंधळला.

मिल्ड्रेडकडे परत जायचे.

कोणता मार्ग योग्य होता?

तो अजूनही खंदकात होता का?

त्याच्या सभोवतालचे जग

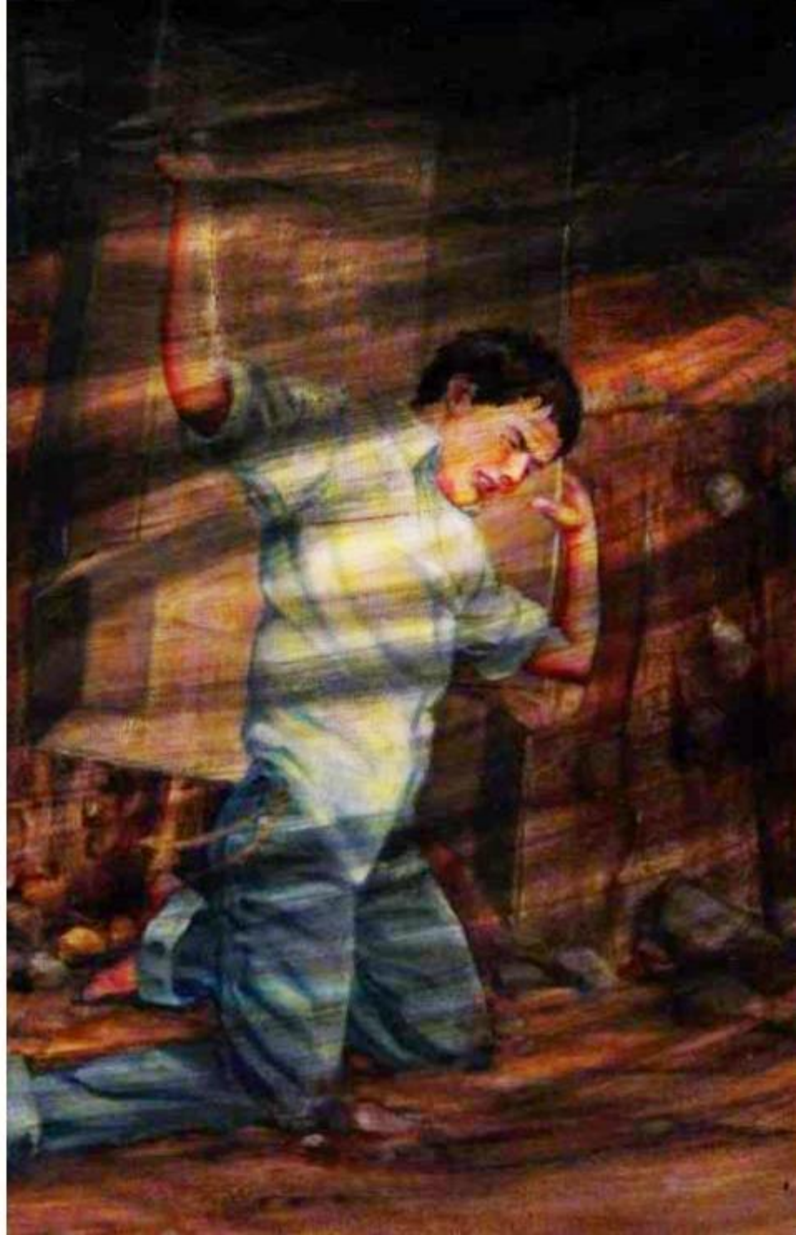
पूर्णपणे काळी हवा

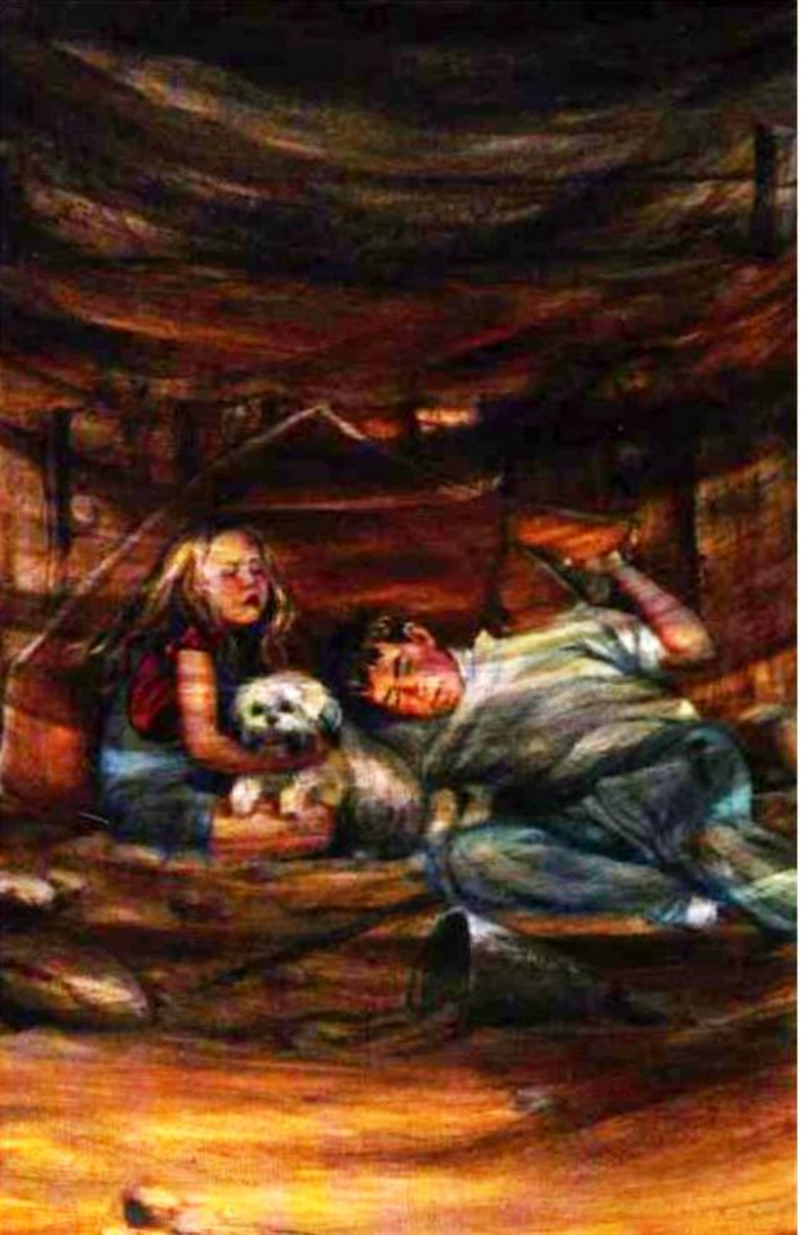
आणि ते काटेरी वाळूने भरलेले होते.

काळजी करू नकोस, तो स्वतःला म्हणाला.

कारण मिल्ड्रेड ही त्याची जबाबदारी होती.

त्याला मिल्ड्रेडला जिवंत बाहेर काढावेच लागणार होते.

ओरी पुन्हा रांगू लागला.

पुठ्ठा त्याच्या पायांना लागला.

ती धुळीने माखलेल्या गोळ्यासारखी दिसत होती.

अडखळून धडक बसली.

हातांनी माती काढणे

तो ओरडला, "मिल्ड्रेड!"

तो गोळा हलू लागला.

"औरी?"

मिल्ड्रेड आर्चीला मिठी मारत होती

आणि ती रडत होती.

ऑरीने तो पुठ्ठा त्यांच्या डोक्यावर धरला.

तंबूसारखं ठेवलं आहे.

वाऱ्याने त्याला ओढले.

त्याने तिला धरून ठेवले जोपर्यंत

त्याची बोटे दुखेपर्यंत

तिने ते करायला सुरुवात केली नाही.

वादळ सुरूच होते,

पण ते आपल्या निवाऱ्यातून हलले नाहीत.

अखेरीस वाऱ्याचा गडगडाट थांबला

ऑरीने पुठ्ठ्याचे छप्पर ढकलले.

पण पुठ्ठा अजिबात हलला नाही.

"मला मदत करा," ओरी ओरडला.

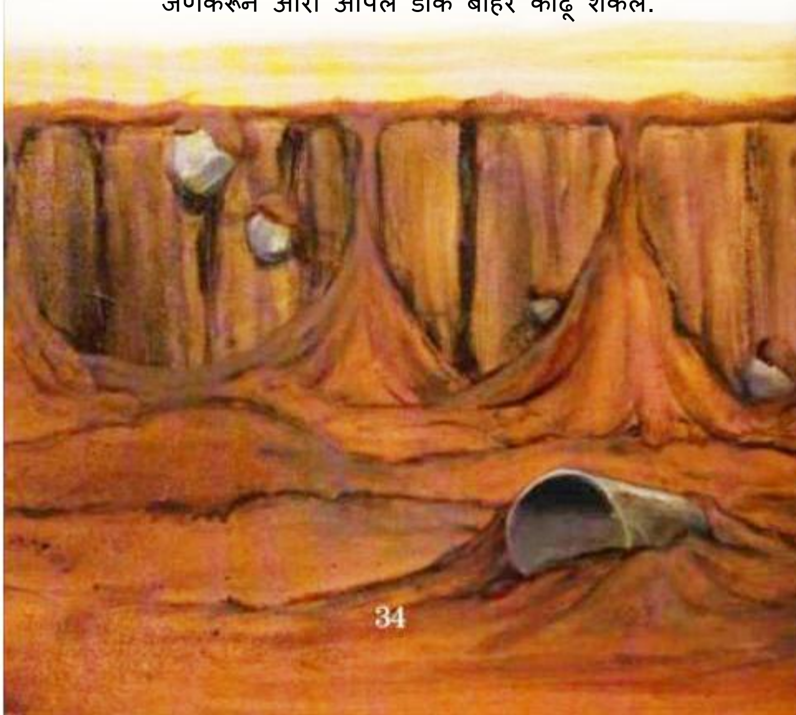
त्याने आणि मिल्ड्रेडने

त्यांच्या परीने शक्य तितके केले.

त्याने त्याच्या पूर्ण ताकदीने जोर लावला.

त्याच्या हातातून पुठ्ठा इतका निसटला

जेणेकरून ओरी आपले डोके बाहेर काढू शकेल.

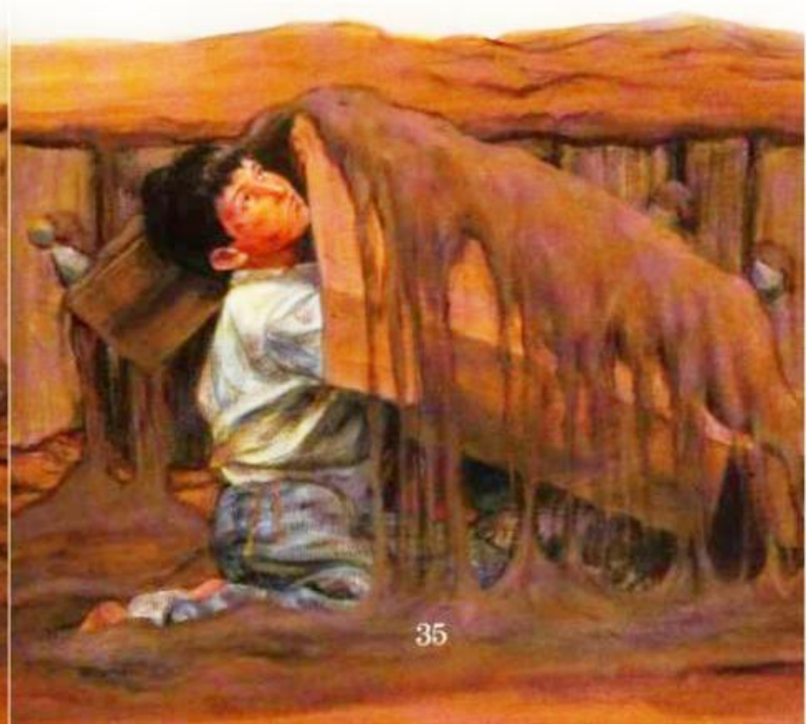
तो धापा टाकू लागला.

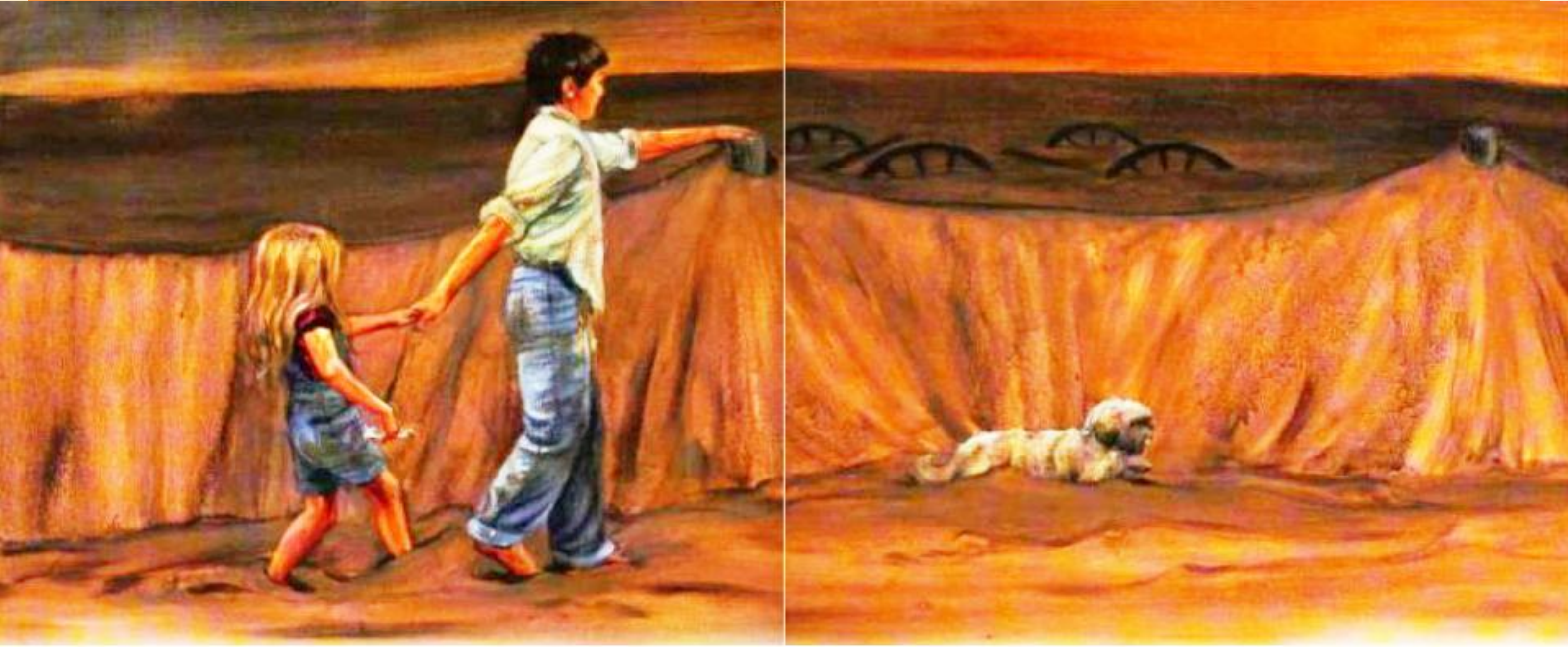
बाहेरचे जग काळ्या वाळूने झाकलेले होते!

वाळूच्या ढिगाऱ्यांनी कुंपण गाडले होते.

एक विचित्र नारंगी चमक

क्षितिजावर दिसत होती.

ऑरीने वाळू तोपर्यंत खोदली

जोपर्यंत त्यांची सुटका झाली नाही.

त्यांचे चेहरे काळे पडले होते.

ते कुंपणाच्याकडेने चालले.

ऑरीला माहित होते की कुंपण त्यांना रोखून धरेल.

ते तुम्हाला नक्कीच कुठल्यातरी घरापाशी किंवा
गोठ्यापाशी घेऊन जाईल.

कधीकधी कुंपण दिसेनासे व्हायचे.

मग ओरी खरवडत असे जोपर्यंत

जोपर्यंत तो कुंपणाच्या मागे जात नाही

खांबाची टोके एकमेकांना मिळत नाहीत.

नारंगी प्रकाश मंद झाला होता.

रात्र होत होती.

मिल्ड्रेड थकव्याने लडखडत होती.

आर्चीला सुद्‌धा त्रास होत होता.

मग ओरीला एक वाकलेली आकृती दिसली.

घर? धुळीने माखलेली इमारत

एक शेड बाहेर आली.

"आपण आज रात्री इथेच थांबू," तो म्हणाला.

"मला थंडी वाजतेय आणि भूक लागली आहे,"

मिल्ड्रेड म्हणाली.

शेडमध्ये खायला काहीच नव्हते.

आणि प्यायलाही काही नव्हते.

त्या दोघांना खूप तहान लागली होती.

ऑरीला वाटले की मिल्ड्रेड रडेल .

पण ती रडली नाही.

त्याला काही पोती सापडली.

त्याने एक गोणी घेतली आणि

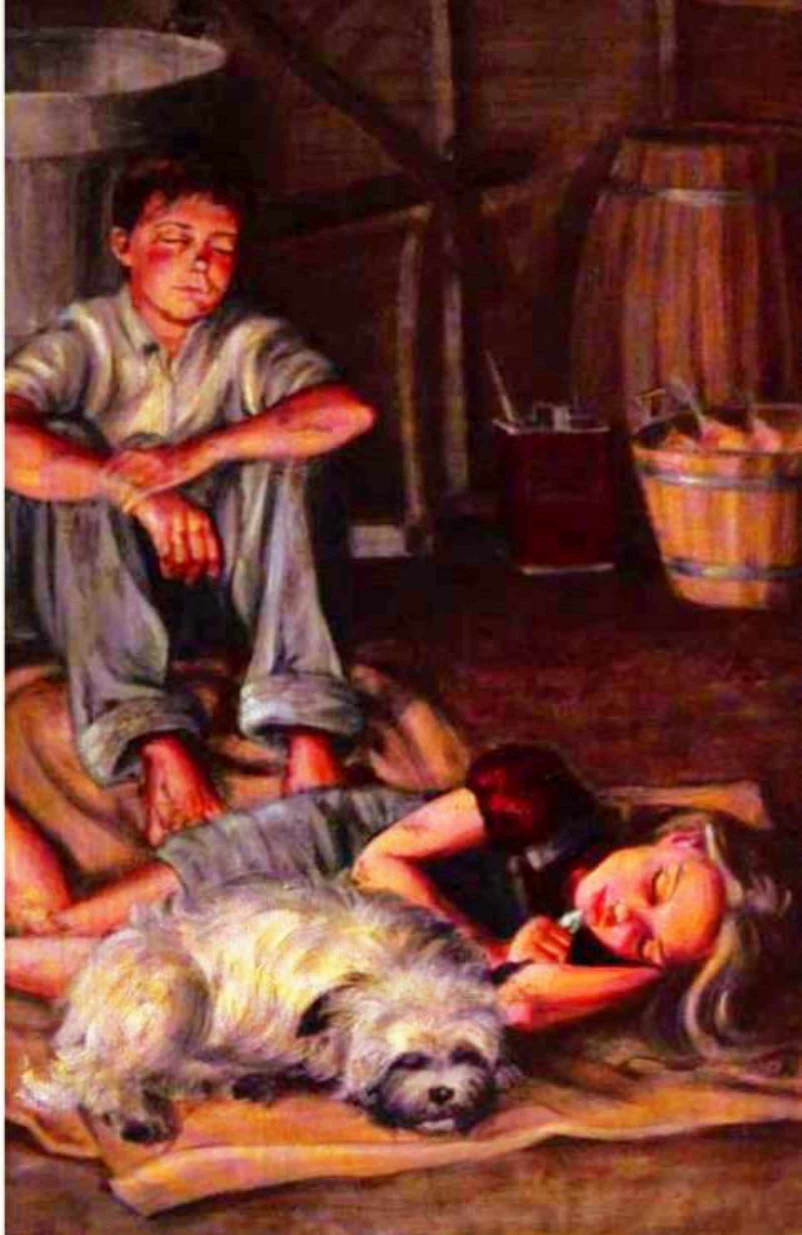
मिल्ड्रेडभोवती गुंडाळली.

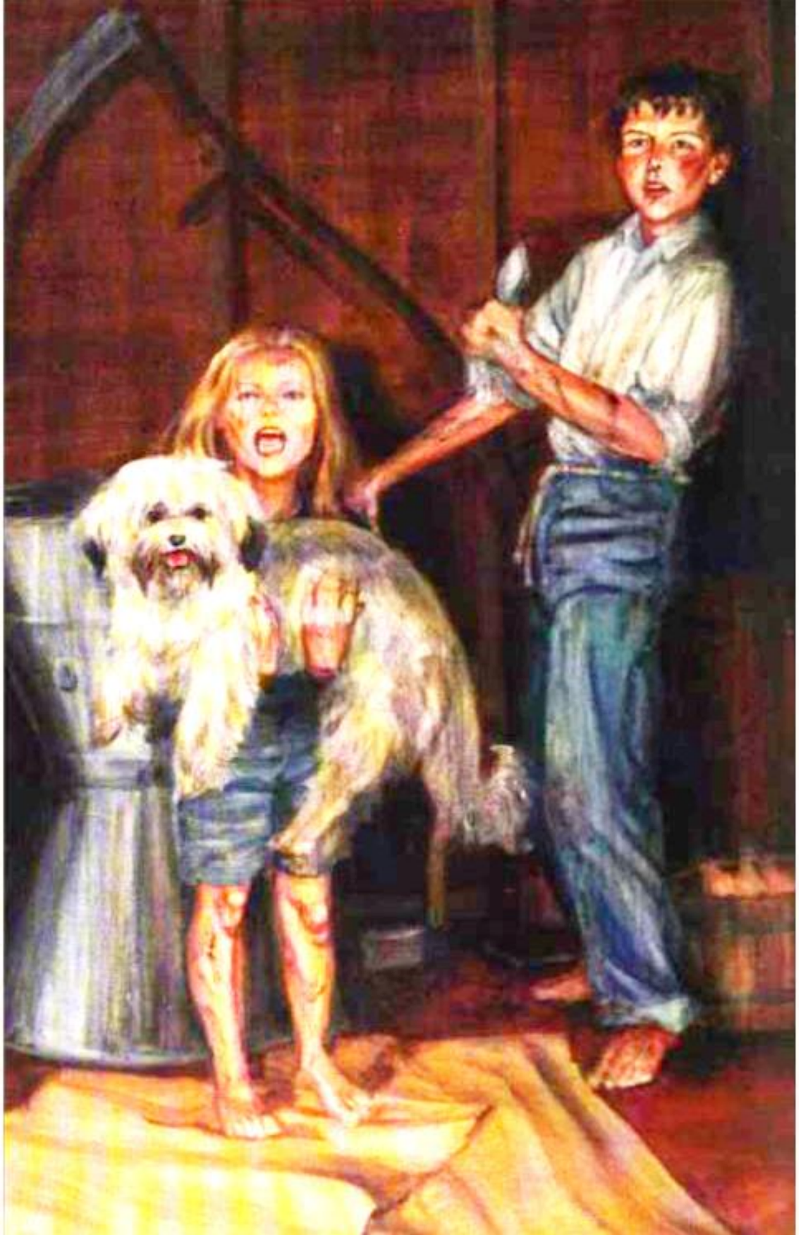
थोड्या वेळाने तिला झोप लागली.

दूरवरून लांडग्यांचे आवाज येत होते.

ओरी खूप थकला होता.

तोही झोपी गेला.

१५ एप्रिल १९३५

सकाळी

"ऑरी! मिल्ड्रेड!" हे स्वप्न नव्हते.

दूरवरून एक आवाज त्यांना हाक मारत होता!

ओरी दरवाजाच्या दिशेने धावला .

पण वाहणाऱ्या वाळूने त्याला थांबवले.

"इथे!" ओरी घोगऱ्या आवाजात म्हणाला.

आम्ही इथे आहोत! त्याचे तोंड खूप कोरडे पडले होते.

त्याचा आवाज कोणालाही ऐकू येत नाही!

तू ओरडू शकते का?

त्याने मिल्ड्रेडला विचारले.

मिल्ड्रेडनेही प्रयत्न केला.

पण ती फक्त कुजबुजतच बोलू शकत होती.

मग त्याने आर्चीला उचलले.

"ओरड दोस्ता,!" तो कुजबुजला.

आर्ची मोठ्याने भुंकला.

तू खूप छान काम केले!

ओरी घोगऱ्या आवाजात म्हणाला.

काही मिनिटांनी ते दारातून आत आले.

वाळू खरवडल्याचा आवाज ऐकू आला.

मग डॅन पॅटरसन आत आले.

"तू ठीक आहेस का?" ते म्हणाले.

"आम्ही ठीक आहोत," ओरी म्हणाला.

ऑरीने चिखल आणि धूळ झटकून काढली

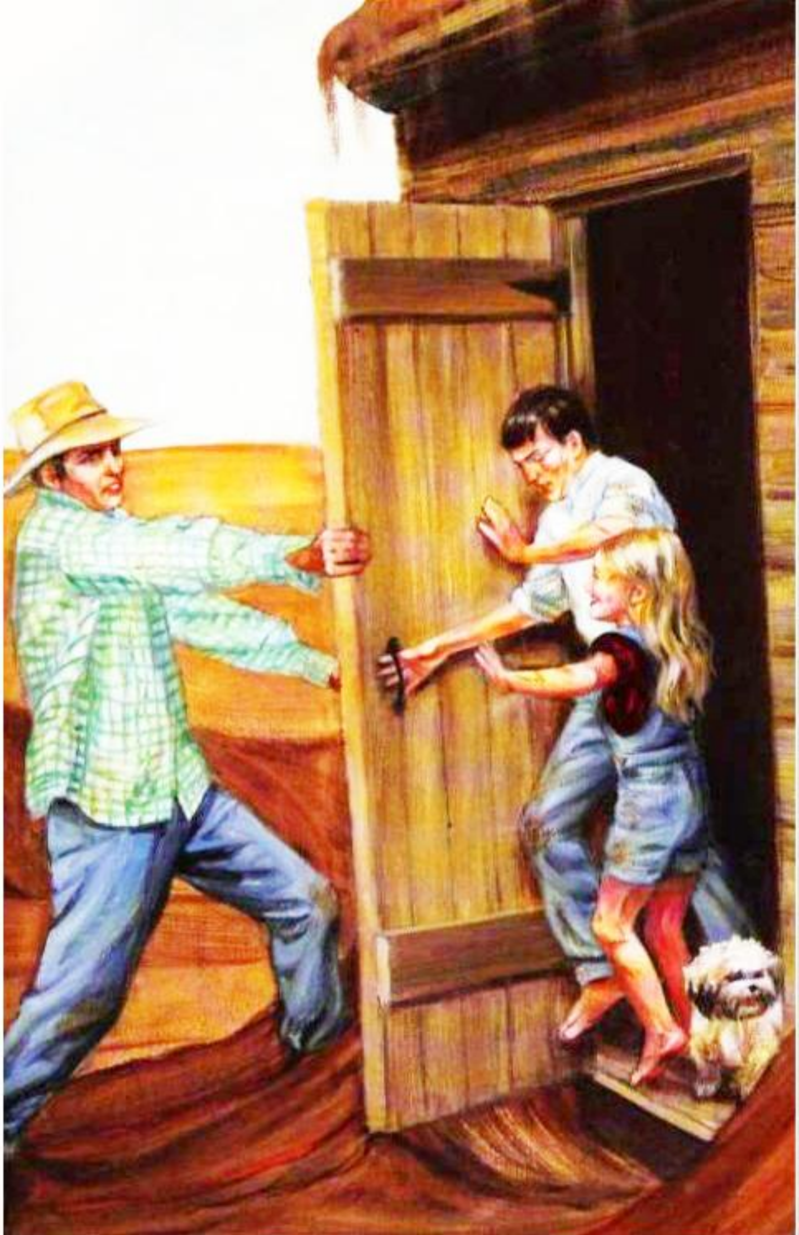
ते जागेवर राहावं म्हणून

त्याने त्याचं छप्पर बनवलं," मिल्ड्रेड म्हणाली.

मग त्याला ही झोपडी सापडली.

"आपण कुठे आहोत हे त्याने

तुम्हाला सांगायला पाहिजे," ऑरी म्हणाला.

तुम्ही घरापासून फार दूर नाही

जायला पाहिजे होतं .

त्याच्या सावत्र वडिलांनी त्याला रागावले.

आतापासून मी अधिक जबाबदार राहीन .

ओरी म्हणाला.

त्याने धुळीच्या वादळांची शक्ती अनुभवली होती.

त्याला हेही समजले होते की मिल्ड्रेड लहान मुलगी नव्हती!

चला घरी जाऊया .

त्याचे सावत्र वडील म्हणाले.

तुम्हा दोघांनाही अंघोळीची गरज आहे!

"आणि जेवणही!" मिल्ड्रेड म्हणाली.

मला भूक लागली आहे!

ओरीलाही भूक लागली होती.

त्याच्या आईचा कॉर्नब्रेड

ते खूप चविष्ट असेल!

या चित्रात १९०४ साली कोलोरॅडोमधील स्प्रिंगफील्ड येथे आलेले धुळीचे वादळ दाखवले आहे .

निष्कर्ष

ब्लॅक संडेच्या वादळाने पिकांचा नाश केला आणि जनावरे मारली. त्याचे वारे ताशी ५० मैल वेगाने वाहत होते, ज्यामुळे धुळीचा ढग ८,००० फूट उंच उडाला. दुसऱ्या दिवशी, १५ एप्रिल १९३५ रोजी, पत्रकार रॉबर्ट गायगर यांनी या वादळाबद्दल एक वृत्तपत्रीय बातमी लिहिली, ज्यात त्यांनी सदर्न प्लेन्सचा उल्लेख 'डस्ट बाऊल' (धुळीचे मैदान) असा केला. हे नाव रूढ झाले.

ब्लॅक संडेच्या घटनेमुळे अनेक शेतकरी कुटुंबांनी स्थलांतर केले. ते ओक्लाहोमा, टेक्सास, आर्कान्सा , नेब्रास्का आणि कॅन्सस येथून आले होते. त्यानंतर अंदाजे ३५,००,००० लोकांनी आपले सामान कार आणि ट्रकमध्ये भरले आणि ते पश्चिमेकडे निघाले. अनेक कुटुंबे चांगल्या आयुष्याच्या आशेने कॅलिफोर्नियाला स्थलांतरित झाली.

अडचणी असूनही, बहुतेक लोक आपापल्या शेतांवरच राहिले. १९३५ मध्ये कॉँग्रेसने मृदा संवर्धन आणि गृहस्थापना कायदा मंजूर केला. सरकारने शेतकऱ्यांना माती वाहून जाण्यापासून रोखण्यासाठी नवीन मशागतीच्या पद्धती अवलंबण्याकरिता पैसे दिले. तसेच, जमिनीची धूप रोखण्यासाठी त्यांनी झाडेही लावली.

१९३९ च्या शरद ऋतूत अखेर पाऊस पडला आणि नऊ वर्षांचा दुष्काळ संपला.